

RETNINGSLINJER FOR LÆRERE

MODUL 7 - MEDIEKOMPETENCER

Dette modul er udviklet af Europa-Parlamentet og ikke af ophavsmanden til de andre moduler.

Vi er alle mål for forsøg på at påvirke os, og årsagerne hertil kan være enten kommercielle eller politiske. Sommetider har disse forsøg til formål at fange vores opmærksomhed eller vække vores sympati. Der er sikkert nogle elever, der allerede er opmærksomme på dette fænomen, men for andre er konceptet måske nyt. Der er måske også nogle elever i klasser, der benytter sig af desinformationskilder som deres kilde til information om bestemte emner, eller som ganske enkelt tror på visse eksempler på desinformation. Faktatjek er det mest effektive redskab, vi kan bruge til at forstå, hvad der er sandt, men det er meget tidskrævende, hvilket gør det umuligt at kontrollere alle nyheder. Tricket er at vide, hvornår man skal være mistænksom.

Denne lektion omfatter en øvelse, der skal hjælpe eleverne med at identificere potentielt manipulerende indhold, og en diskussion om, hvordan man kan undgå at blive vildledt. Den vil desuden hjælpe dem til at blive mere opmærksomme på deres egen sårbarhed og den måde, hvorpå de forbruger nyheder, og hvordan de udtrykker deres egne meninger.

Denne lektion er en blanding af gruppeaktiviteter og præsentationer. Den indeholder også idéer til spil om emnet samt anbefalet yderligere læsning og lister over europæiske faktatjekkende organisationer

METODER	VARIGHED	MATERIALER
Indledende præsentation og spil	15 min.	En smartphone til hver gruppe
Gruppeøvelse og diskussion	30 min.	Computer, projektor og whiteboard
Endelig præsentation	10 min.	Computer, projektor og whiteboard

FORMÅL OG KOMPETENCER

INDSTILLING

- Eleverne bliver opmærksomme på advarselstegn for manipulerende indhold
- Eleverne bliver opmærksomme på at de kan blive manipuleret ligesom alle andre

VIDEN

- Eleverne lære hvad desinformation er og de vigtigste årsager hertil.
- Eleverne lærer visse teknikker til at faktatjekke.
- Eleverne lærer nogle konkrete eksempler på EU-foranstaltninger mod desinformation.

TRIN FOR TRIN

1. INDLEDENDE PRÆSENTATION OG SPIL

ARRANGEMENT

Eleverne sidder i klassen, og læreren opdeler dem i små grupper. Læreren starter lektionen med at vise to billeder af falske nyheder (første sæt slides).

PROCEDURE

- Eleverne skal sige, om de mener, at nyhederne er sande, eller om de føler, at de er upålidelige, og forklare hvorfor. Når alle grupper har sagt, hvad de mener, afslører læreren løsningerne. Det følges op af en diskussion med eleverne om forskellige nyhedskilder. Eleverne bliver bedt om at angive, hvilke nyhedskilder de bruger (eller kender til, hvis der er tale om yngre elever) til at få oplysninger om, hvad der sker i samfundet og i verden. Svarene kan omfatte aviser og tidsskrifter, TV, radio, onlinemedier, blogs, podcasts, sociale medier, venner osv.
- Notér klassens mest brugte informationskilder på tavlen. Bed eleverne overveje, hvorfor de mener, at en bestemt kilde er troværdig eller ej. Var den nem eller svær at finde? Kan du stole på den? Kender du forfatteren til historien? Spørg også til, hvorfor de har brugt disse kilder og til disses fordele og ulemper.
- Henvis til billederne i starten af præsentationen – spørg eleverne, om de for nylig er stødt på mærkelige nyheder. Hvordan? Hvor kom nyheden fra? Hvilken slags kilde var det? Hvorfor blev nyheden fortalt? Af hvem?

Det er rigtig godt, hvis en elev kan huske detaljerne fra en nyhed, der så mistænksom ud. Men mange elever vil finde det vanskeligt at huske, hvor de så nyheden, eller hvem der skrev den. Det er nemmere at huske en historie end baggrunden herfor. Hvis ingen af eleverne kan komme på nogle eksempler på mærkelige nyheder, får de mulighed for at lede efter dem senere i øvelsen.

INDHOLD: BESKRIVELSE AF SLIDES

1. At blive narret – eller ej?

Det handler i denne præsentation om at give en introduktion til begrebet desinformation, især i forbindelse med Den Europæiske Union og dermed EU-institutionerne, som f.eks. Europa-Parlamentet. I præsentationen vil vi også give tip til, hvordan man kan undgå at blive narret af personer, der har onde hensigter.

2. Opvarmningsøvelse: pålideligt eller ej?

Lad os starte med et nemt eksempel, der sikkert ikke vil narre nogen, men bare få dem til at grine. Her ville det være ideelt, hvis eleverne ikke kun svarer, at UFO-historien ikke er troværdig, men at de også kommenterer på billederne og overskrifterne.

Faktisk kan vi gennemskue en række mønstre, der er typiske for falske nyheder: Fotomanipulation, ord skrevet med blokbogstaver, stærkt eller overdrevet sprog. Kilden er en konspirationsteoretiker.

3. Pålideligt eller ej?

Upålidelig: Her er tricket at gå kilderne efter og se på, om påstandene underbygges af konkrete beviser eller anerkendte undersøgelser i den virkelige verden (dette er ikke tilfældet med dette eksempel). Der kan også sættes spørgsmålstejn ved kilderne (se link og Twitter-konto).

4. Pålideligt eller ej?

Her er tricket at gå kilderne efter og se på, om påstandene underbygges af konkrete beviser (dette er ikke tilfældet med dette eksempel). Det hjælper også at dobbelttjekke, eftersom klimaændringerne er videnskabeligt bevist.

5. Sandt eller falsk?

Sande nyheder. Overskriften lyder usandsynlig, men der er **faktisk tale** om en sand nyhedshistorie. [Videoen](#) ovenfor, som blev frigivet af statssekretæren for Rio de Janeiros fængselsmyndigheder, viser den dømte narkohandler Clauvino da Silva, da han pågribes af fangevogtere, idet han forklædt som en ung kvinde forsøger at undslippe fængslet.

Videoen blev lagt op på YouTube af **Global News**, som er det canadiske Global Television Networks afdeling for nyheder og aktuelle anliggender. Afkrydsningsfeltet ud for kontonavnet angiver, at der sandsynligvis er tale om en pålidelig kilde.

2. GRUPPEØVELSE OG DISKUSSION

ARRANGEMENT

Øvelse: Klassen forbliver opdelt i små grupper. Hver gruppe bør have mindst én smartphone.

PROCEDURE

- Bed eleverne om at gå gennem deres sædvanlige nyhedskilder for at finde nyheder eller andre offentlige indlæg på de sociale medier (men ikke private beskeder, de har modtaget), som de mener enten er mærkelige eller særligt vildledende, eller som de synes bare er for gode til at være sande. Grundlæggende skal de forsøge at finde nyheder, der har fremkaldt en stærk reaktion, og som de husker netop af denne grund. Hver gruppe bør lede efter mindst to eller tre forskellige nyheder, de kan præsentere for klassen.
- Når eleverne præsenterer deres eksempler, bedes de forklare, hvad de tror, forfatterens mål har været. Hvis eksemplet kom fra en ven – spørg eleverne, om de tror, at vennen er opmærksom på det. Vil de dele disse oplysninger med andre?
- Hav en **kort diskussion** om årsagerne bag de enkelte elevers valg. Formålet er at udløse en debat om, hvordan de meninger og overbevisninger, vi allerede har, får os til at dele nyheder eller oplysninger, der er i overensstemmelse med vores synspunkt, uden at vi kontrollerer nyhedernes gyldighed eller indhold. Budskabet i denne aktivitet er, at det er vigtigt at læse

indholdet, før man deler det, og at få klarhed over, om det er baseret på solid og pålidelig dokumentation.

Spørgsmål, der kan sætte gang i debatten:

- Hvorfor valgte du at dele denne artikel?
 - Læste du hele artiklen?
 - Hvad mener du, er det stærkeste argument i artiklen?
 - Mener du, at denne artikel er sandfærdig? Hvorfor?
 - Hvis du havde haft en anden holdning, ville du da have delt den samme artikel?
 - Føler du, at denne artikel er overbevisende for dem, der ikke deler denne holdning? Hvorfor?
- **Mening eller kendsgerning?** Forklar forskellen på en mening og en kendsgerning.
 - Gå derefter til **begrebet desinformation**. Vis præsentationens (forenklede) definition af desinformation.

Til orientering: **EU's definition:** ved desinformation forstås oplysninger, der er verificeret som falske eller vildledende, som er fabrikeret, fremlagt og udbredt med henblik på økonomisk gevinst eller for bevidst at føre offentligheden bag lyset, og som kan være til skade for offentligheden. Begrebet "til skade for offentligheden" indbefatter trusler mod den demokratiske proces og offentlige goder såsom beskyttelsen af EU-borgernes sundhed, miljøet og sikkerheden. Desinformation omfatter imidlertid ikke utilsigtede fejl, satire og parodi, eller nyheder og kommentarer, der helt tydeligt er partiske.

INDHOLD: BESKRIVELSE AF SLIDES

6. Klasseaktiviteter starter

7. Overvejelser om vores informationskilder

Bed eleverne om at gå gennem deres sædvanlige nyhedskilder for at finde nyheder eller andre offentlige indlæg på de sociale medier (men ikke private beskeder, de har modtaget), som de mener enten er mærkelige eller særligt vildledende, eller som de synes bare er for gode til at være sande. Grundlæggende skal de forsøge at finde nyheder, der har fremkaldt en stærk reaktion, og som de husker netop af denne grund. Hver gruppe bør lede efter mindst ét eksempel, de kan præsentere for resten af klassen.

8. Hvordan mærkelige?

Notér klassens mest brugte informationskilder på whiteboardet. Bed eleverne overveje, hvorfor de mener, at en bestemt kilde er troværdig eller ej. Eksempler: Er kilden gratis, eller betalte du for den? Var den nem eller svær at finde? Kan du stole på oplysningerne? Ved du, hvem der har skrevet nyheden?

Spørg også til, hvorfor de har brugt disse kilder og til disses fordele og ulemper.

Få eleverne til at matche deres eksempler på mærkelige historier med en eller flere af kategorierne på listen.

Henvi til billederne i starten af præsentationen – spørg eleverne, om de for nylig er stødt på mærkelige nyheder. Hvordan mærkelige? Hvor kom nyheden fra? Fra hvilken kilde? Hvorfor er der lavet en nyhed om det? Hvem skrev nyheden?

Det er rigtig godt, hvis en elev kan huske detaljerne fra en nyhed, der så mistænksom ud. Men mange

elever vil finde det vanskeligt at huske, hvor de så nyheden, eller hvem der skrev den. Det er nemmere at huske en historie end baggrunden herfor. Hvis ingen af eleverne kan komme på nogle eksempler på mærkelige nyheder, får de mulighed for at lede efter dem senere i øvelsen.

9. Mening eller kendsgerning?

Forklar forskellen på en mening og en kendsgerning.

Hvad er en kendsgerning? En kendsgerning er noget, der kan kontrolleres, og som er underbygget af beviser.

Hvad er en mening? En mening bygger på en opfattelse eller et synspunkt og ikke på beviser, som man kan kontrollere. Nogle mennesker tror måske det modsatte. Bed eleverne om at gå gennem artiklerne og angive steder, hvor der henholdsvis er tale om en mening, en kendsgerning med en angiven kilde og steder, der ser ud til at være baseret på en kendsgerning, men som ikke angiver en kilde. Bed klassen om at dele deres resultater.

10. Hvad er desinformation?

Spørg eleverne, om de ved, hvad desinformation er. Sammenhold elevernes eksempler med definitionen af desinformation. Er det muligt, at nogle af deres eksempler er desinformation?

Hvis ikke – hvad kan betegnes som desinformation? (f.eks. ubehagelige nyheder eller meninger, markedsføring, fejl eller misforståelser).

3. ENDELIG PRÆSENTATION

PROCEDURE

- Gå gennem visse problemer i forbindelse med desinformation og understreg, at alle kan blive narret, især når:
 - der er stærke følelser involveret (kærlighed, frygt, håb)
 - det kommer fra nogen, vi stoler på
 - det stemmer overens med vores overbevisninger
- At være opmærksom på, at der findes desinformation, og at du selv kan blive ramt af det, er allerede et godt første skridt i retning af at beskytte dig selv.

Faktatjek er et godt andet skridt og kan også være sjovt: det er ligesom at lege detektiv, og de studerende kan virkelig få meget sjov ud af det. Det er normalt meget tidskrævende at faktatjekke, men eleverne bør ikke føle sig afskrækkede heraf, fordi særlige detaljer ved en oplysning ofte afslører en masse om kvaliteten af det budskab, der formidles.

- Forklar forskellen mellem misinformation og desinformation. *[Læreren kan afhængigt af eleverne beslutte at gøre brug af dette slide (eller ej). Dette slide er bedre egnet til elever mellem 16 og 18 år]*
- **At opdage "falske nyheder".**

Tip til faktatjek [se kompasbilledet i præsentationen]

- **At opdage hoaxes og trolde**

1. Hvordan kan jeg kontrollere pålideligheden af en social medieprofil?

Verificeret konto: offentlige personer og enkelte personligheder på Twitter og andre sociale medier anmoder om, at deres brugerkonti markeres som "verificerede" for at undgå falske kopier eller uhensigtsmæssig brug.

Hvis en konto ikke er verificeret, men det ser ud til, at den burde være det, er det bedst at være forsigtig og udføre yderligere kontrol.

Kontohistorik: tjek tidslinjen for de offentliggjorte indlæg, netværket af venner og følgere, og hvordan knappen "Synes godt om" er blevet brugt for at få en idé om, hvorvidt en konto er oprettet til et bestemt formål, for eksempel til politiske debatindlæg eller til markedsføring.

Røde flag: konti med få venner eller venner, der ligner bots; de offentliggjorte indlæg er koncentreret om et specifikt tidspunkt; ingen indlæg med originalt indhold, men kun deling af indhold fra andre konti.

2. Hvad er clickbait, og hvordan kan jeg genkende det?

At clickbaite er at overdrive eller opfinde indhold for at få brugere til at klikke på et link. Denne form for indhold har ofte:

- Alle overskrifter skrevet med blokbogstaver
- En overdreven tone (såsom "BREAKING NEWS" eller "SHARE" skrevet med blokbogstaver)
- Ufærdige overskrifter

Alle disse tilgange tilskynder os til at klikke på links, hvilket genererer reklameindtægter for den person, der oprettede clickbaiten. Dette kan også bruges til at indsamle data om os, som derefter genbruges til markedsføring eller til andre formål.

3. Hvordan kan jeg undersøge, om et billede er autentisk, er blevet brugt et andet sted, eller om det er blevet manipuleret?

Google Images er et hurtigt middel til at kontrollere, hvordan et billede er blevet delt og i hvilken sammenhæng. Billedsøgninger kan foretages med en fil eller et link.

INDHOLD: BESKRIVELSE AF SLIDES

11. Hvad er problemet med desinformation?

Gå tilbage til afsnittet om meninger og kendsgerninger.

12. Desinformation kan gøre reel skade i det virkelige liv

Eksempel på desinformation, der forårsager skade.

13. Desinformation kan bringe menneskers liv i fare

Eksempel: ukorrekt sundhedsrådgivning kan overbevise folk om ikke at gå til lægen og få behandling, eller få dem til at undervurdere eller overvurdere en bestemt sygdom. Dette billede om covid-19 er et godt eksempel herpå.

16. "Falske nyheder" Hvad drejer det sig om?

[Læreren kan afhængigt af eleverne beslutte at gøre brug af dette slide (eller ej). Dette slide er bedre egnet til elever mellem 16 og 18 år]

Desinformation er ikke den eneste type information, der kan være til skade. Der er faktisk en masse nuancer. Det er ikke så vigtigt at fokusere på, hvad der er falsk eller sandt. **Der er mange eksempler på desinformation, der indeholder elementer af sandhed.** Utilsigtede fejl er normalt ikke skadelige (men de kan være det).

Om spredningen: desinformation kan spredes bevidst som led i en strategi eller som en del af en forretningsmodel, men nogle gange står der ingen ondsindet hensigt bag, som f.eks. når der er tale om mangel på viden eller utilstrækkeligt kendskab til medier.

Misinformation: falske oplysninger, der spredes, uden at der nødvendigvis er tale om en hensigt om at vildlede. Eksempel: et billede, der bruges i en anden sammenhæng, kan undertiden få en helt anden betydning. Dette er nogle gange bevidst, andre gange ikke. Desinformation derimod spredes med en klar hensigt om at vildlede og bedrage.

17. At vide hvad der sandt og falsk

At være opmærksom på, at der findes desinformation, og at du selv kan blive ramt af det, er allerede et godt første skridt i retning af at beskytte dig selv.

18. Den triste, men sande historie om koen Penka

En bulgarsk ko, kaldet Penka, undslap sit hjem og krydsede utilsigtet grænsen til Serbien. To uger senere modtog Penkas ejer et opkald fra det serbiske politi om at komme og hente koen, der var blevet identificeret ved hjælp af sit øremærke. Alle køer i EU skal have et øremærke.

Men da Penkas ejer ønskede at bringe hende tilbage til Bulgarien, bad grænsebetjentene om dokumentation for, at dyret var ved godt helbred. Dette er standardproceduren ved de ydre grænser, når du ønsker at rejse ind i EU. Desværre havde Penkas ejer ikke sådanne dokumenter, og koen endte i hænderne på de bulgarske myndigheder. Penka kom i karantæne, og hun kunne endda være blevet aflivet, hvis det var blevet konstateret, at hun havde nogen sygdomme. Hun kunne ikke bare få tilladelse til at rejse ind i Bulgarien uden nogen dokumenter: Det er sådan, at EU forsøger at forhindre spredning af farlige dyresygdomme, der kan overføres til mennesker.

Sagen blev første gang indberettet af en bulgarsk dyrerettighedsorganisation. Den internationale presse tog historien op og offentliggjorde artikler, der udtrykte harme over "bureaukratiet i Bruxelles". Det tiltrak også stor opmærksomhed på de sociale medier. I løbet af blot nogle få dage dukkede historien op i hundredvis af medier verden over, og den blev altid fortalt på nøjagtig den samme måde.

Penka skabte en sneboldeffekt. Penkas historie viser, hvordan en sjov lille hændelse kan skabe en hel fortælling, som enhver kan udnytte og bruge til at rette pegefingern mod EU's bureaukrati, mens der ses helt bort fra de faktiske årsager til kontrollen ved grænsen.

Historien var ikke helt "falsk", men endte med at blive til desinformation, fordi den blev brugt til at omforme virkeligheden af politiske og kommercielle årsager, således at en helt almindelig grænsekontrol blev forvandlet til en verdensomspændende EU-kritisk debat.

19. Kompasset for faktakontrol

Det er normalt meget tidskrævende at faktatjekke, men eleverne bør ikke føle sig afskrækkede heraf, fordi særlige detaljer ved en oplysning ofte afslører en masse om kvaliteten af det budskab, der formidles. Anerkendelse af falske nyheder: skal deles op i misinformation og desinformation (forklar forskellen!).

Tip:

- Læs hele artiklen – matcher indholdet og overskriften? Hvordan kan jeg kontrollere pålideligheden af et websted? URL-analyse: Kontrollér altid, om der er tale om et originalt websted, eller om der er ændret en smule på URL'en. Det er tanken, at en læser, der enten er distraheret eller læser for hurtigt, ikke vil lægge mærke til det. Websteder med desinformation bruger navnene på kendte nyhedskilder, men ændrer små detaljer.
- Søg efter historien på internettet – er der andre kilder, der kan understøtte påstandene?
- Ved du, hvilken type kilder de er?
- Kontrollér dato og forfatter: offentlige personer på sociale medier har ligesom medier og journalister ofte "verificerede" konti. Folk, der arbejder i informationsindustrien, har tit websteder eller andre offentlige profiler, der kan hjælpe dig med at finde dem og deres arbejde.
- Kontrollér, om billederne ser mærkelige ud, eller om de er blevet manipuleret. Hvis det er tilfældet, kan du foretage en omvendt søgning på Google Images.
- Det kan hjælpe dig at tænke på konteksten, når du vurderer oplysninger. Forestil dig, at en telefonproducent fortæller dig, at salget var fordoblet. Prøv nu at kigge på den bredere kontekst: det var december, det var feriesæson, der var rabatter på mange varer ude i butikkerne, så det var ganske enkelt lidt billigere at købe en telefon. Det var, hvad man kunne forvente, ikke sandt? Det samme sker også ofte i forbindelse med offentlige debatter.

FLERE RESSOURCER

Definition af desinformation på forskellige sprog indeholdt i rapporten '[Sådan afslører du falske nyheder](#)'.

Online spil om desinformation:

- [Bad News Game](#) (adskillige sprog) og [Bad News Game for Kids](#) (færre sprog). Lav dine egne falske nyheder. Standardudgave, fra 15 år og opefter. Børneudgave, fra 8 år og opefter.
- [Fakescape](#) (CZ og EN). Spil, der lærer eleverne at "undslippe" falske nyheder. Kan bestilles, gratis for undervisere. Fra 13 år og opefter.
- [Fakey](#) (EN). Spil, der handler om kendskab til medier, og hvordan folk interagerer med misinformation. Fra 16 år og opefter.
- [Escape Fake](#) (DE og EN). App til download – mediefærdigheder på en sjov måde. Fra 15 år og opefter.
- [Millab](#) (EN, GE, AR, AZ). Sjovt spil for unge, der handler om, hvordan man kan opdage falske nyheder, trolde eller cybermobning. Fra 12 år og opefter.
- [Troll Factory](#) (EN). Spillerne spiller som trolde, der skaber falske nyheder. Fra 16 år og opefter.

Lister over faktatjekkende organisationer i mange EU-lande

- [Poynter Institute](#)
- [Facebook](#)
- EU's egen [anti-desinformationgruppe](#) og "tænk, før du deler"-kampagne

*Dette modul er udviklet af Europa-Parlamentet og ikke af ophavsmanden til de andre moduler.
Kontakt: europarl-spox@europarl.europa.eu.*

